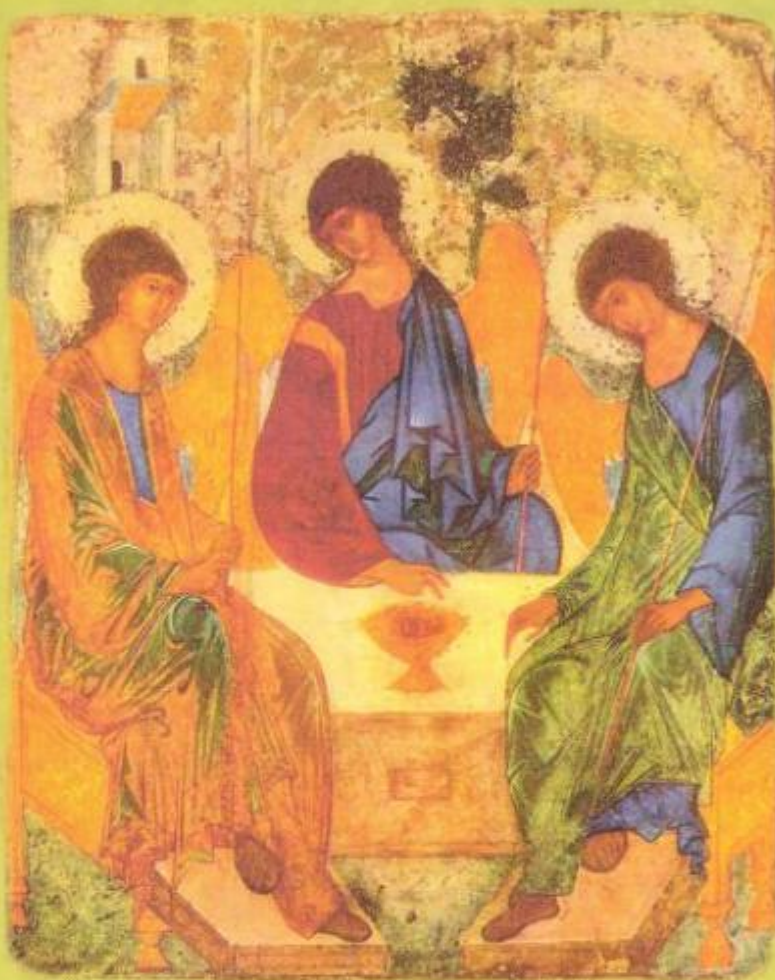

Συνοπτική διδασκαλία περί του Αγίου Πνεύματος του Αγίου Μαξίμου του Γραικού.

[Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#) / [Αγ. Μάξιμος ο Γραικός](#) / [Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΙΚΟΥ

Κανὼν Παρακλητικός
εἰς τό Θεῖον καί Προσκυνούμενον,
Πανάγιον καί Παράκλητον Πνεῦμα

πρωτοπρεσβυτέρου Δημητρίου Αθανασίου.

Εισαγωγικά

Το συγγραφικό έργο του Αγίου Μαξίμου αναφέρεται σε όλους σχεδόν τους κλάδους της χριστιανικής επιστήμης. Η ρωσική πραγματικότητα έδωσε σε αυτόν την αφορμή να γράψει και δογματικά, αντιρρητικά και ερμηνευτικά, ηθικοδιδασκτικά, ιστορικά και φιλολογικά έργα, που μαρτυρούν την πολυμάθειά του.

Στα δογματικά κείμενα του Οσίου ιδιαίτερη θέση έχουν αυτά που ασχολούνται με τους ετεροδόξους Παπικούς, όπου ο Άγιος παρουσιάζει την Ορθόδοξη διδασκαλία αντικρούοντας με θεολογικά επιχειρήματα τις αιρετικές κακοδοξίες τους. (Το Filioque, την χρήση των Αζύμων και το καθαρτήριο πυρ.)

ΜΕ αφορμή την πρόσφατη **Ιστορική, ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΗ** Έκδοση του Παρακλητικού Κανόνα στο Άγιον Πνεύμα του Οσίου Μαξίμου, στην εκκλησιαστική υμνογραφική γλώσσα, (του μοναδικού κειμένου της εκκλησιαστικής Γραμματείας με το συγκεκριμένο θέμα), θεωρήσαμε ιδιαίτερα ωφέλιμο να παρουσιάσουμε αρχικά συνοπτικά τη διδασκαλία περί του Αγίου Πνεύματος, όπως αναπτύσσεται στα διάφορα έργα του Οσίου. Η συγκεκριμένη έκδοση μάς έδωσε την ευκαιρία να παρουσιάσουμε στο χριστεπώνυμο πλήρωμα για πρώτη φορά το νηπτικό έργο του Αγίου Πνεύματος, όπως το παρουσίασε στο υμνογραφικό κείμενο ο ποιητής Όσιος και δεν αναφέρεται σε κανένα κείμενό του.

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να μελετήσουν τα σχετικά, στο θεολογικό σχολιασμό του Κανόνα στο εκδοθέν βιβλίο.

Επίσης ιδιαίτερη μνεία, για την διδασκαλία περί του Αγίου Πνεύματος, γίνεται και στην Ομολογία πίστεως του Οσίου, που τη συνέταξε όταν βρισκόταν στην Μονή Τβερ. Στο ομολογιακό αυτό κείμενο ο Όσιος, αφού πρώτα διακηρύσσει την Πίστη του πρώτα στον εν Τριάδι Θεό, (τον Οποίο δέχεται Ένα, Τρισυπόστατο, στη συνέχεια ομολογεί τον Υιό του Θεού τέλειο Θεό και τέλειο άνθρωπο «δια την ημετέραν σωτηρίαν Σταυρόν και Πάθος και θάνατον και τρήμερον ταφήν υπομείναντα και αναστάντα εκ νεκρών τη Τρίτη ημέρα και ανελθόντα εις τους ουραμούς και καθεζόμενον εκ δεξιών του Θεού και Πατρός αυτού και πάλιν ερχόμενον κρίναι ζώντας και νεκρούς και αποδούναι εκάστω κατά τα έργα αυτού »,) ομολογεί και την πίστη του στο Άγιο Πνεύμα **τοεκπορευόμενον εκ μόνου του Πατρός** . Και συνεχίζει γράφοντας και τα εξής: « **Επέκεινα του ιερού τούτου μυστηρίου ούτε σοφίζομαι, ούτε διδάσκω τινά, αλλ' ολοψύχως έχομαι πάντων των θεολογικών δογμάτων και πασών των διδασκαλιών, των παραδεδομένων ημίν υπό των αυτοπτών και υπηρετών του Θεού Λόγου και των παρ' αυτών λαβουσών αυτάς Οικουμενικών Συνόδων των**

θεοπνεύστων πατέρων, μηδαμώς προσθέτων ή αφαιρών τι ή και έν ιώτα ή γράμμα μεταβάλλων, αλλά πάσαν την Ορθόδοξον πίστιν και θεολογίαν τηρών εν τη εμή καρδία πλήρη και αμετάβλητον”.

Στη σύντομη παρουσίαση της δογματικής διδασκαλίας του Οσίου Μαξίμου περί του Αγίου Πνεύματος, θα χρησιμοποιήσουμε στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα του.

A. Λόγος «Κατά Νικολάου του Λατίνου περί της εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος».

B. Λόγος Εγκωμιαστικός στους Αποστόλους Πέτρο και Παύλο, όπου γίνεται και έλεγχος των μεγάλων λατινικών αιρέσεων.

Γ. Κατά της πλάνου συγγραφής του Νικολάου Ντέμτση περί ενώσεως των ορθοδόξων χριστιανών και λατίνων.

Δ. Λόγος κατά λατίνων ότι ουδαμώς εις ουδένα επιτρέπεται να προσθέτη εις το Θείον Σύμβολο της της αμωμήτου χριστιανικής Πίστεως.

Ε. Επιστολή προς τον πολύσοφον Νικόλαον Ντέμσην, στην οποία αναπτύσσονται πάλι τα ιδιώματα των Τριών προσώπων της Αγίας Τριάδος και ανασκευάζεται η εκ του Υιού εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος.

ΣΤ. Λόγος εν μέρει ελεγκτικός της λατινικής κακοδοξίας

Ζ. Απαντητική τω Νικολάω Ντέμσην, όπου πραγματεύεται πάλι το Filioque και άλλα θέματα όπως η περί της αγαμίας του κλήρου, της νηστείας του Σαββάτου κ.λ.π.

Αφορμή για την συγγραφική αυτή δράση ήταν ο γιατρός του ηγεμόνα Νικόλαος Ντέμτση (Γερμανός). Ο Νικόλαος ήταν Γερμανός στην καταγωγή και έζησε στη Μόσχα στις αρχές της όγδοης χιλιετίας, όταν ηγεμόνας της Ρωσίας ήταν ο Βασίλειος. Έχαιρε μεγάλης εκτιμήσεως και έγραψε μελέτη για την ένωση της Ορθοδοξίας με τον Ρωμαιοκαθολικισμό. Αν και φαινομενικά επαινεί την ορθόδοξη πίστη, κατά βάθος δείχνει την συμπάθειά του προς τους παπικούς.

Ο Νικόλαος με τα επιχειρήματά του είχε σχεδόν πείσει υπέρ της Ουνίας τον προσωπικό φίλο του Μαξίμου Θεόδωρο Κάρπωφ. Ο Κάρπωφ έστειλε επιστολή προς τον Μάξιμο και τον παρακάλεσε, ως πλέον αρμόδιος, να πει τη γνώμη του για τις ενωτικές προσπάθειες του Νικολάου. Αν και τότε ο Μάξιμος ασχολούνταν με την μετάφραση του Ψαλτηρίου, έγραψε μικρή πραγματεία για τις κυριότερες

κακοδοξίες των Λατίνων με τον τίτλο **«Λόγος κατά Λατίνων ότι ουδαμώς εις ουδένα επιτρέπεται να προσθέτη τι εις το θείον σύμβολον της αμωμήτου χριστιανικής πίστεως ή να αφαιρή απ'αυτού . »**

Αυτή έλαβε ο Νικόλαος από τον Κάρπωφ και έτσι άρχισε αλληλογραφία μεταξύ αυτού και του Μαξίμου. Έτσι δημιουργήθηκαν τα επτά κείμενα Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, και Ζ, που αναφέρονται παραπάνω.

Το “filioque

Μία από τις κυριότερες αιτίες, που οδήγησαν στο οριστικό σχίσμα Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας ήταν αυτό της εκπόρευσης του Αγίου Πνεύματος. Η διδασκαλία της ενιαίας Εκκλησίας σχετικά με την εκπόρευση του Αγ. Πνεύματος, ήταν ότι αυτή γίνεται εκ μόνου του Πατρός. Ο ρόλος του Υιού περιορίζεται απλά και μόνο στην έκφανση (εκδήλωση, φανέρωση, αποκάλυψη) στην αποστολή του Αγ. Πνεύματος στον κόσμο.

Το δόγμα της εκπόρευσης άρχισε σταδιακά να τροποποιείται και ουσιαστικά να διασαλεύεται από τη Δύση. Η θέση της Δύσης ήταν ότι ο Πατήρ και ο Υιός αποτελούν μία Αρχή, ένα Κύριο και ένα Θεό και ως εκ τούτου και στην εκπόρευση του Αγ. Πνεύματος και εκ του Υιού, “filioque” δεν εισάγονται δύο Αρχές και δύο Θεοί. Έτσι Πατήρ και Υιός συμμετέχουν από κοινού στην εκπόρευση του Αγ. Πνεύματος.

Το Filioque εμφανίζεται για πρώτη φορά τον 5ο αι. στην Ισπανία και προσετέθη για πρώτη φορά στην πρώτη σύνοδο του Τολέδο το 547 μ.Χ.

Στη δεύτερη σύνοδο του Τολέδο το 589, έγινε αντικανονικά η προσθήκη του filioque στο σύμβολο της Νίκαιας- Κωνσταντινουπόλεως. Ο ηγεμόνας του Φραγκικού κράτους, Κάρολος ο Μέγας, επέβαλε επισήμως με τη σύνοδο του Ακνισγράνου το 809, το filioque στο κράτος του. Παρά τις αντιδράσεις των τότε Παπών Ανδριανού Α και Λέοντος Γ το filioque διαδόθηκε και επικράτησε στη Γερμανία και στην Ιταλία και σταδιακά σε όλη τη Δύση.

Μπροστά σε αυτή τη σοβαρή δογματική παρέκκλιση αξιομνημόνευτη υπήρξε σθεναρή η αντίδραση του Μ. Φωτίου, επί πατριαρχίας του οποίου έγινε το πρώτο σχίσμα (867 μ.Χ). Ο Μέγας Φώτιος γνώριζε ότι η προσθήκη του filioque στο σύμβολο της πίστεως αποτέλεσε το προκάλυμμα των πολιτικών και διοικητικών επιδιώξεων της Δύσης και ομιλούσε βεβαίως για το πρωτείο του Πάπα. Εκθέτοντας τις θέσεις του ο Μ. Φώτιος υποστήριζε ότι το filioque ανατρέπει το δόγμα περί της Αγ. Τριάδας και τις μεταξύ των τριών προσώπων σχέσεις, σύμφωνος προς τις θέσεις των Πατέρων και κυρίως των Καππαδοκών, διέκρινε τα

υποστατικά ιδιώματα των τριών προσώπων.

Ειδικότερα, ως μόνη αρχή και αίτιο προβάλλει πάντοτε τον Πατέρα. Η αιτία της εκπόρευσης ανήκει μόνο στον Πατέρα και γι 'αυτό χαρακτηρίζεται ως **ακοινώνητο υποστατικό ιδίωμα** . "Αμέσως δ 'ομοίω και το Πνεύμα εκπορεύεται», που σημαίνει χωρίς τη μεσολάβηση του Υιού εκπορεύεται το Άγιο Πνεύμα. Διαφορετικά, εισάγεται και δεύτερο αίτιο ενώ ο Πατήρ καθίσταται ατελές αίτιο, πράγμα ξένο προς την ορθόδοξη διδασκαλία. Παράλληλα διασαφήνισε και τις σχέσεις Υιού και Αγίου Πνεύματος. Τα τρία πρόσωπα ως προς την ύπαρξη είναι μία αρχή ποιητική, ενώ ότι δεν είναι κοινό και αφορά τις ενέργειες «ενός εστί μόνον των Τριών». Η εκπόρευση επομένως ως υποστατικό ιδίωμα, ανήκει μόνο στον Πατέρα, ενώ η αποστολή είναι κοινή ενέργεια των τριών προσώπων σχέσεις από τις ιδιότητες των υποστάσεων στις ιδιότητες της Θείας φύσεως και άρα το Άγιο Πνεύμα θα έπρεπε να συμμετέχει και στη δική του εκπόρευση). (Περί του Αγ. Πνεύματος Μυσταγωγίας, PG 102.341B)

Η αίρεση του filioque με απλά λόγια

Για να τη νοήσουμε όμως καλύτερα την πλάνη αυτή, θέλω να ξεκαθαρίσω πρώτα την δική μας πίστη για το Άγιο Πνεύμα: (.. 15,26 βλ Ιωάν) Εμείς οι Ορθόδοξοι πιστεύουμε για το Άγιο Πνεύμα ότι, όπως εκπορεύεται προαιώνια μόνο από τον Πατέρα, έτσι αποστέλλεται και φανερώνεται εν χρόνω στον κόσμο από τον Υιό (βλ. πάλι Ιωάν. 15,26).

Για τον Ιησού Χριστό πιστεύουμε δύο γεννήσεις. Η μία είναι από τον Θεό Πατέρα προαιώνια, «προ πάντων των αιώνων». Η δεύτερη όμως γέννηση του Ιησού Χριστού έγινε εν χρόνω από την Παναγία Μητέρα Του, στις ημέρες του βασιλιά Ηρώδη.

Έτσι, λοιπόν, και για το Άγιο Πνεύμα: Πιστεύουμε ότι εκπορεύεται προαιώνια από τον Θεό Πατέρα, αλλά στον κόσμο στέλνεται εν χρόνω από τον Υιό.

Το λάθος των Ρωμαιοκαθολικών είναι ότι αυτή την αποστολή του Αγίου Πνεύματος στον κόσμο από τον Υιό που γίνεται εν χρόνω, αυτοί τη νομίζουν ως αιώνια εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος από τον Υιό και μιλάνε έτσι για Φιλιόκβε. Αυτό είναι αίρεση επειδή:

(Α) Ενώ, είπαμε, μία είναι η αρχή θεότητας, ο Πατέρας («Μοναρχία» θεότητας, το λέμε αυτό), πιστεύοντες οι Καθολικοί το Φιλιόκβε δέχονται δύο αρχές στη θεότητα: και τον Πατέρα και τον Υιό, από τους οποίους εκπορεύεται το Άγιο Πνεύμα. «Διαρχία», λέγεται αυτό, «διθεϊσμός». Δύο Θεοί!

(Β) Επειδή όμως δεν είναι δυνατόν να δεχθούν οι Καθολικοί τον «διθεισμό», λένε ότι ο Πατέρας και ο Υιός, από τους οποίους, κατ' αυτούς, εκπορεύεται το Πνεύμα, αποτελούν μία αρχή και επομένως δεν είναι διθειστές. Δηλαδή, τώρα με αυτό που λένε σύγχυσαν και συγχώνευσαν τα δύο θεία Πρόσωπα, που είναι ασύγχυτα • αυτό πάλι αποτελεί άλλη αίρεση των Ρωμαιοκαθολικών, τον ημισαβελλιανισμό.

(Γ) Πως κατάφεραν οι Καθολικοί να συγχύσουν τα δύο θεία Πρόσωπα, τον Πατέρα και τον Υιό (που είναι διαφορετικά Πρόσωπα), για να πουν ότι αυτά αποτελούν μία αρχή, και επομένως το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται και από τον Υιό? Απλούστατα: Τόνισαν την κοινή θεία Ουσία, γιατί είναι αλήθεια ότι τα Πρόσωπα της Αγίας Τριάδος είναι ομοούσια. Αυτό πάλι αποτελεί φοβερό λάθος, που έκανε λανθασμένο τον θεό των Καθολικών. Οι Καθολικοί πραγματικά τονίζοντας την θεία Ουσία σε βάρος των Προσώπων, όπως το είπαμε παραπάνω, μετέτρεψαν τον Θεό σε μια αφηρημένη ουσία.

Ο Θεός για τους Καθολικούς είναι ένα απόμακρο και απρόσωπο ον και πρέπει να υπάρξουν έξυπνοι στο μυαλό άνθρωποι, για να μας πείσουν με μεταφυσικά επιχειρήματα ότι υπάρχει.

Ο Θεός για τους Καθολικούς είναι ο θεός των φιλοσόφων και όχι ο προσωπικός Θεός, ο Θεός του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ.

Εμείς οι Ορθόδοξοι γευόμαστε τον Θεό με την καρδιά, νοιώθουμε αυτό που λέει η Αγία Γραφή για τον Θεό μας, ότι δηλαδή είναι αυτά τα δύο: ΠΡΟΣΩΠΟ και ΑΓΑΠΗ.

(Δ) Οι Καθολικοί με το Φιλιόκβε υποτάσσουν το Άγιο Πνεύμα στον Υιό και γι αυτό η Δύση δεν δίνει μεγάλη σημασία στο έργο του Αγίου Πνεύματος, στην Εκκλησία και στην καθημερινή ζωή του κάθε πιστού.

Γι αυτό η Εκκλησία γι αυτούς είναι ένας κοσμικός θεσμός και κυβερνάται σαν ένας ανθρώπινος οργανισμός. Γι αυτό και τονίζεται η παπική εξουσία και αυθεντία.

Βασικά σημεία της συνοπτικής δογματικής διδασκαλίας περί του Αγίου Πνεύματος διδασκαλία του Οσίου Μαξίμου του Γραικού

Ο Άγιος Μάξιμος, με δογματική ακριβολογία, βιβλική και πατερική θεμελίωση ανατρέπει τις θέσεις του Νικολάου Γερμανού. Ιδιαίτερα στον λόγο «*Κατά Νικολάου του Λατίνου περί της εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος*», με ισχυρή απολογητική επιχειρηματολογία ανατρέπει την αιρετική κακοδοξία του Filioque. Η θέση της Δύσης ήταν ότι ο Πατήρ και ο Υιός αποτελούν μία Αρχή, ένα Κύριο και ένα Θεό και ως εκ τούτου και στην εκπόρευση του Αγ. Πνεύματος και εκ του Υιού, “filioque”

δεν εισάγονται δύο Αρχές και δύο Θεοί. Έτσι πατήρ και Υιός συμμετέχουν από κοινού στην εκπόρευση του Αγ. Πνεύματος.

Τα κείμενα (Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ και Ζ βρίσκονται στο δεύτερο τόμο των Απάντων του Αγίου Μαξίμου του Γραικού, που εξέδωσε η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου το 2012. Επίσης χρησιμοποιήσαμε και πληροφορίες που μας παρέχει ο μακαριστός καθηγητής Γρηγόρης Παπαμιχαήλ στο βιβλίο του -Μάξιμος Γραικός-. Ο πρώτος φωτιστής των Ρώσων.

(Με τους συμβολισμούς αυτούς γίνονται οι παραπομπές στην συνέχεια του άρθρου).

Τα βασικά σημεία της διδασκαλίας του Αγίου Μαξίμου είναι τα παρακάτω

1.Το Άγιο Πνεύμα εποίησε τη Δημιουργία μαζί με τον Πατέρα και τον Υιό, όπως λέγει ο Δαβίδ « *Τω λόγω του Κυρίου οι ουρανοί εστερεώθησαν και τω πνεύματι του στόματος αυτού πάσα η δύναμις αυτών*” »(Ψαλμ.32,6) (Γ)

2.Το Πνεύμα εκπορεύεται από την υπόσταση του Πατρός και γιαυτό το λόγο ο προφήτης δεν ανέφερε παραπάνω και περί Λόγου, θέλοντας να δείξει φανερά και να πείσει ότι μιλάει περί της εκπορεύσεως του Πνεύματος. (Γ)

3. «Ο Πατήρ και ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα διαφέρουν μεταξύ τους, σύμφωνα με τον Άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό, επειδή ο Πατήρ είναι αγέννητος, ο Υιός είναι γεννητός και συνάναρχος με τον Πατέρα έχοντας μόνο μία αρχή, την άχρονη εκπόρευση εκ του Πατρός, όπως και ο Υιός. Μάλιστα ούτε ο Πατήρ στερείται την αγεννησία, επειδή γεννά τον Υιό, ούτε ο Υιός στερείται τη γέννηση, αφού γεννάται εκ του Πατρός. Συνακόλουθα ούτε και η εκπόρευση του Πνεύματος Το μετατρέπει στον Πατέρα ή τον Υιό, αλλά ως Θεός διατηρεί το ιδίωμά Του αμετάθετο. Εξ άλλου πώς θα ήταν δυνατόν το ιδίωμα να είναι ιδίωμα, αν αυτό άλλαζε και μεταβαλλόταν? »(Γ)

4. Μοναδική πηγή της υπερουσίου θεότητας είναι ο Πατέρας, και αυτό το χαρακτηριστικό είναι που τον διακρίνει από τον Υιό και το άγιο Πνεύμα, τότε κανένα από τα δύο αυτά Πρόσωπα δεν μετέχει στην πηγή της θεότητας. Σε αντίθετη περίπτωση θα προέκυπτε σύγχυση των θείων Προσώπων και αναίρεση των χαρακτηριστικών που τα διακρίνουν.

5.Το το Άγιον Πνεύμα χαρακτηρίζεται ως **Πνεύμα αληθείας και Πνεύμα Υιοθεσίας**. Είναι ένα αληθινό πρόσωπο που ήρθε να κατοικήσει μέσα στους γνήσιους μαθητές του Ιησού Χριστού μετά το θάνατο, την ανάσταση και ανάληψή Του στον Ουρανό (Πράξεις 2)

Το Άγιο Πνεύμα, μας προσφέρει τούτη τη δυνατότητα. Φωτίζει τις καρδιές μας

διώχνοντας την εμπαθή σκοτεινιά, φωτίζει το νου μας, ώστε να σκεφτόμαστε καθαρά, φωτίζει τη ζωή μας, ώστε να συναναστρεφόμαστε με ευθύτητα, φωτίζει τον κόσμο, ώστε σαν μια ψυχή να ζει την κοινωνία του Θεού, ανοίγει νέους ορίζοντες, αποκαθιστά την αλήθεια και γι 'αυτό αποκαλείται «Πνεύμα της αληθείας».

Το Άγιο Πνεύμα μάς οδηγεί σε νέα σχέση με τον Τριαδικό Θεό, στην υιοθεσία. «Όπως ο Χριστός δέχεται την υιοθεσία έτσι το Πνεύμα πραγματοποιεί την υιοθεσία επειδή *«..ουδείς δύναται ειπείν Κύριον Ιησούν ει μη εν Πνεύματι Αγίω»* (Α Κορ.12,3)

6.Το Πνεύμα αναφέρεται και ως'άλλος Υιός »επειδή πραγματικά το Πνεύμα είναι ίσο με τον Υιό στις ενέργειες και στην ουσία γενικώς εκτός από την γέννηση. (Γ)

7. Στη Τριαδολογία η απόλυτος ομοτιμία και ισότητα του Αγίου Πνεύματος προς τα δύο άλλα πρόσωπα έχει ως συνέπεια να έχουμε αληθή και πραγματική τριάδα προσώπων, διακρινομένων μόνον κατά τα τρία υποστατικά ιδιώματα · το αγέννητο του Πατρός, το γεννητό του Υιού και το εκπορευτό του Αγίου Πνεύματος. Η μείωση του Αγίου Πνεύματος εν τη Τριάδι και εξάρτησή του και εκ του Υιού (filioque) οδηγεί εις μείωση του έργου του Αγίου Πνεύματος στην Εκκλησία. Η Ορθόδοξος Εκκλησία απορρίπτει το filioque όχι μόνον ως προσθήκη χωρίς απόφαση οικουμενικής συνόδου, αλλά ως διδασκαλία που μειώνει το ενα πρόσωπο και καθιστά την Τριάδα «ανομοίαν προς εαυτήν».

8. Το Άγιο Πνεύμα “εκπορεύεται αϊδίως εκ του Πατρός”, και αποστέλλεται από τον Υιό, κατά Θεία οικονομία, στον κόσμο τελειώνοντας το έργο της απολυτρώσεως, όπως ρητά αναφέρεται στο Ιωάννη 15,26.

Το Άγιο Πνεύμα έχει την αιτιατή αρχή του στον Πατέρα, με διαφορετικό τρόπο απ'ό,τι ο Υιός. Έτσι ο Υιός γεννάται προαιωνίως από τον Πατέρα, ενώ το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται προαιωνίως από τον Πατέρα. Αυτά αποτελούν και τα λεγόμενα υποστατικά ιδιώματα τους, δηλαδή οι μη κοινές ιδιότητες που έχουν οι υποστάσεις της Τριάδας.

Τα επιχειρήματα του Νικολάου Λατίνου για το filioque και οι απόψεις του Οσίου Μαξίμου με ερμηνεία Αγιογραφικών χωρίων

Αφετηρία και αναφορά της Πνευματολογίας του αγίου Μαξίμου αποτελεί ο αγιογραφικός λόγος του Ιησού Χριστού ο οποίος διδάσκει: *«όταν έλθη ο Παράκλητος, ον εγώ πέμψω υμίν παρά του Πατρός, το Πνεύμα της αληθείας, ο παρά τού Πατρός εκπορεύεται, εκείνος μαρτυρήσει περί εμού»*

Καθώς είναι τρία τα θεαρχικά Πρόσωπα, στο χωρίο αυτό χρησιμοποιούνται τρία

ρήματα αποδιδόμενα σε καθένα από τα Πρόσωπα καταλλήλως, και εκφράζουν την αλήθεια και την «ακρίβεια» της θεολογίας για το άγιο Πνεύμα.

- Στο ίδιο το άγιο Πνεύμα αφορά το «όταν έλθη»:

- Στον Υιό αφορά το «ον εγώ πέμψω υμίν παρά του Πατρός»:

Τέλος στον Πατέρα μόνον αφορά το «ο παρά του Πατρός εκπορεύεται»: Επομένως η έννοια και η αλήθεια της «εκπορεύσεως» του αγίου Πνεύματος αποδίδεται ρητώς και μόνον και αποκλειστικώς στον Πατέρα και σε κανένα άλλο από τα Πρόσωπα της Αγίας Τριάδος, όπως η αλήθεια της «αποστολής» αποδίδεται μόνον στον Πατέρα και τον Υιό, και της «ελεύσεως» μόνον στο άγιο Πνεύμα.

Εάν και η εκπόρευση του αγίου Πνεύματος αποτελούσε κοινό χαρακτηριστικό του Πατρός και του Υιού, θα μπορούσε, η μάλλον θα έπρεπε, να το διατυπώσει ξεκάθαρα και συνεχόμενα: «ο παρ' ημών εκπορεύεται» η «ο παρ' εμού και του Πατρός εκπορεύεται». Εκείνος όμως διαστέλλει τον εαυτό Του και αποδίδει την εκπόρευση μόνον στον Πατέρα. Τη λατινική κακοδοξία της εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος και εκ του Υιού (filioque), ο Όσιος τη θεωρεί «ως κορωνίδα των κακών» διότι εισάγει δύο αρχές ή δύο πηγές. Έτσι αίρονται τα ιδιώματα των προσώπων της Αγίας Τριάδος με τα οποία ασχολείται διεξοδικά.

α. Στη δήλωση του Νικολάου ότι με το δόγμα του filioque, δεν εισάγεται διάκριση προσώπων, αλλά εφόσον οι δύο υποστάσεις είναι ενωμένες αποβαίνει δεκτή η εξ αυτών εκπόρευσις του Αγίου Πνεύματος επειδή προέρχεται από την «Αρχή αυτή, ο Μάξιμος αντιλέγει ότι: «Αν ο Νικόλαος ενώνει τις δύο υποστάσεις κατά την ουσία, τότε το Άγιο Πνεύμα, ως ομοούσιο προς τον Πατέρα και τον Υιό και αχώριστο απ' αυτών, συνεκπορεύει «μετ' αυτών και εαυτό». Κατακολουθία «συγγενά τον Υιόν, αποβαίνων ούτω Πατήρ του Μονογενούς, συνεκπορεύον άμα και εαυτό, εφόσον κατά πάντα και εν παντί είναι ίσον τω τε Πατρί και τω Υιώ». Αν όμως ο Νικόλαος δέχεται ότι οι υποστάσεις του Πατρός και του Υιού είναι ενωμένες προαιωνίως, προκύπτει ότι η μία αυτή υπόσταση είναι κατανάγκη σύνθετος, οπότε λαμβάνεται πλέον όχι ως Τριάδα αλλά άνισος Δυάς. Εάν ο Νικόλαος πει ότι η ένωση έγινε «εν χρόνω» πάλιν υπάρχει ασέβεια. Αν δε κατανάγκη ενώνεται η υπόσταση του Υιού με τον Πατέρα για την εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος, εισάγεται στον Πατέρα αδυναμία, διότι έτσι αυτός αδυνατεί να εκπορεύσει το Πνεύμα χωρίς την συνέργεια του Υιού, οπότε ο Πατέρας παρομοιάζεται «ως πυρίτις λίθος, που δεν εκπέμπει σπινθήρες αν δεν προστριβεί με τον σίδηρο. »

Επί πλέον η εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος δεν γίνεται «προαιωνίως» αλλά «εν χρόνω». Έτσι αν οι δύο υποστάσεις ενώνονται για να παράγουν μία, συνάγεται ότι

η υπόσταση του Πνεύματος «υφίσταται κάπου έξω και κεχωρισμένως αυτών», οπότε προκύπτει το ζήτημα που κατευθύνεται το εξ αυτών προελθών Πνεύμα?

β. Για να παραστήσει την ισότητα των υποστάσεων των τριών προσώπων της Αγίας Τριάδος ο Νικόλαος χρησιμοποιεί την εικόνα ισοπλεύρου τριγώνου που είναι εγγεγραμμένο σε κύκλο, και στην μέν γωνία της κορυφής τοποθετεί τον Πατέρα, στις δε γωνίες των βάσεων τον Υιό και το Πνεύμα. Με τον κύκλο παρομοιάζει την κίνηση του Πνεύματος αφού όπως ο κύκλος διαγράφεται με περιστροφή από συγκεκριμένο σημείο έτσι και το Πνεύμα, προερχόμενο από τον Πατέρα καταλήγει στον Υιό. Αν όμως το Πνεύμα σταθεί χωρίς να επιστρέψει στην υπόσταση του Πατέρα, θα προκύψει Τριάς ατελής. Την εικόνα αυτή ο Μάξιμος αφενός την επαινεί γιατί παρουσιάζει το «Ἀναρχον και ατελεύτητον του Θεού» αφετέρου την αποκαλεί «παιδαριώδη», «ως αξία ουχί φιλοσοφούντων αλλά παιζόντων». Και συνεχίζει: «Το ισόπλευρο τούτο τρίγωνο έχει κατά τον πυθαγόρειο φιλόσοφο την ισχύ του αριθμού τρία. Και τα δύο παριστάνουν την Τριάδα «ως σύνθεσιν του όλου όντος», γι' αυτό στην κορυφή του τριγώνου οι πυθαγόρειοι θέτουν την αρχή του παντός. Η αρχή είναι μία γι' αυτό και η μονάδα τοποθετείται στην άνω γωνία του τριγώνου. Τίνος ένεκεν, λοιπόν, λυπείς την γωνίαν του τριγώνου σου, τις κάτω γωνίες αντιστρέφων προς τα άνω και τανάπαλιν? ... Τι σε αναγκάζει να δέχεσαι ότι το Πνεύμα, προερχόμενον εκ του Πατρός, έρχεται προς τον Υιό και στην συνέχεια επιστρέφει προς τον Πατέρα? Δεν βλέπεις ότι σε τέτοια περίπτωση ο Πατέρας απομένει χωρίς το Πνεύμα? Αλλά επί πλέον είναι γνωστό ότι στους αριθμούς το ένα παράγει το δύο, το δύο το τέσσερα και όχι το ένα. Πως λοιπόν λέγεις ότι τα δύο παράγουν το ένα? Και ποια είναι η ισότητα στις τρεις θεαρχικές υποστάσεις? Με την εικόνα του κύκλου προκύπτει μ' εν ότι υπάρχει τοπική απόσταση μεταξύ των θείων υποστάσεων. Δεύτερο ότι το Πνεύμα, αποχωριζόμενο από τον Πατέρα εκτελεί μεγάλη κίνηση προς τον Υιό, οπότε ο Πατέρας απομένει χωρίς Πνεύμα. Και τρίτο ότι ο Υιός δεν ενώνεται με τον Πατέρα κατουσίαν, αφού υφίσταται ανάγκη να έλθει προς αυτόν, αφού προηγουμένως δεν ήταν μαζί του ».

(Ε)

«..Ὡ Της πλάνης των ατόπων επινοιών: -ανακράζει τέλος ο Μάξιμος -δεν προσήκει τοιαύτα να σοφιστεύεσαι και εφευρίσκης περί της υψίστης δόξης, ω αγαθέ Νικόλαε.Είναι θρασύτης η δια γεωμετρικών σχημάτων έρευνα των απροσίτων.Αλλά κατανοήσας την διαφοράν την υπάρχουσα μεταξύ του ακατανοήτου και ανεξερευνήτου θείου μεγαλείου και της αδυναμίας ημών, οίτινες ως μύρμηγκες κινούμεθα επί της γής και ως οι κώνωπες σίζομεν, παντί μεν σθένει την σωτηρίαν δέον να επιζητής, σιγή δε τα θεία να δέχῃσαι και ακέραια αυτά να τηρής ως παρελάβομεν παρά των θείων αποστόλων και των θεοπνεύστων πατέρων ημών ». (Ε)

Το ανεξερεύνητο των θείων μυστηρίων επανειλημένα τονίζει ο Μάξιμος, κακίζει δε ως αυθάδη τόλμη κάθε «κατασκευή επέκεινα των δια της Γραφής παραδιδομένων.

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com